

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte mandag den 24 november 1947 kl. 11.

Møtet ble ledet av formannen, Terje Wold.

Følgende medlemmer var fraværende: Andrå (syk), Bettum (forfall), Støstad (forfall), og Lavik (frav.).

Formannen: Vi skulle i dag behandle innstillingen om utenriksministerens redegjørelse i Stortinget den 28 oktober 1947. Jeg har sendt rundt - og jeg går ut fra at medlemmene har hatt anledning til å gjøre seg kjent med det - det forslag til innstilling som hr. Olaf Christiansen har innlevert. For mitt vedkommende skulle jeg tro at det forslaget fra kommunistene ikke skulle nødvendiggjøre noen endret innstilling fra flertallets side, noen endring i den innstilling som i vårt forrige møte alle unntagen hr. Olaf Christiansen var enig i. Jeg skulle tro at man kunne gå fram på den måte, hvis det er enighet om det, at man kort og godt begynner innstillingen med å si at flertallet - alle unntagen Olaf Christiansen - henviser til at det senere i samband med den offisielle melding fra vår delegasjon vil bli tilstillet Stortinget fullstendig rapport om forhandlingene i Paris om Marshall-planen, og til at det vil bli gitt en samlet melding om de Forente Nasjoners generalforsamling snarest mulig etter generalforsamlingens slutt. Under henvisning hertil tilrår så flertallet at utenriksministerens redegjørelse vedlegges protokollen. Mindretallet, komiteens medlem Olaf Christiansen, foreslår følgende innstilling - og så kunne man ta inn hele hr. Olaf Christiansens innstilling. Og så til slutt sier man: Under henvisning til foranstående innstiller komiteen til Stortinget å fatte sådant vedtak: Utenriksministerens redegjørelse av 28 oktober 1947 vedlegges protokollen.

Vi bør kanskje først få høre om hr. Olaf Christiansen ønsker å si noe i tilslutning til forslaget.

Olaf Christiansen: Nei. Jeg kan slutte meg til det forslag som formannen kom med, at innstillingen får en slik form som antydnet. Jeg har ikke noe å innvende mot det.

Friis: Det er på det rene at utenriksministeren kommer tilbake i midten av uka, og i betraktning av det, og også i betraktning av den litt endrede stilling som er i dag, og også at vi står like foran utenriksministermøtet i London, ville jeg gjerne foreslå at saken blir utsatt her i denne komite inntil utenriksministeren kommer tilbake. Vårt partis gruppemøte, som behandlet saken, besluttet også å utsette fortsettelsen av debatten til utenriksministeren kom tilbake. De mange motstridende oppfatninger som gjør seg gjeldende i pressen akkurat nå, synes jeg også taler til fordel for at vi ikke i dag går til noen uttalelse her,

eller foreslår for Stortinget noen uttalelse som kanskje kan utlegges i den ene eller annen retning. Jeg tror ikke vi gagnar vårt lands interesser med det. Jeg foreslår derfor at saken blir utsatt til utenriksministeren kommer tilbake.

Formannen: Jeg vil for mitt vedkommende si at en ting er, hva jo alle er enige i, at sakens behandling i Stortinget må utstå til utenriksministeren kan være til stede, men når vi, som gjort i vår innstilling, henviser til at der senere skal komme en fullstendig redegjørelse både om Marshall-planen og om de Forente Nasjoners generalforsamling, som da vil bli inngående drøftet, skulle det etter mitt skjønn ikke være noen grunn til å utsette denne sak. Arbeiderpartiets gruppemøte er jo ikke noe man behøver å blande inn her - og forøvrig har jo heller ikke saken vært behandlet der.

Utheim: Jeg er naturligvis enig i at om vi avgir innstillingen her i dag, kan den ikke behandles i Stortinget før utenriksministeren kommer tilbake. Jeg synes personlig at vi skal avgi denne innstilling. Det er ganske klart at hvis vi bare utsetter saken, så vil det ta lang tid å få det nye forelegg fra utenriksministeren som omhandler resultatet av utenriksministermøtet i London og det som er foregått i generalforsamlingsmøtet i New York. Jeg oppfatter dette utkast til innstilling derhen at Stortinget ber utenriksministeren om å søke påskyndet mest mulig det videre arbeid, for at man når resultatet av det foreligger, kan ta hele saken opp til den realitetsdebatt som er helt nødvendig.

Formannen: Jeg vil bare få lov å si, hva jeg kanskje ikke fikk sagt tydelig nok, at dette er en hemmelig sak som jo vil komme til full drøftelse i et hemmelig møte i Stortinget når utenriksministeren er til stede, og enhver får da selvsagt overveie hva han finner nødvendig å si i tilslutning til utenriksministerens redegjørelse under sakens behandling i det hemmelige møte. Det viktigste er nu at vi kan få en offentlig behandling av denne sak, slik som utenriksministeren selv i sin redegjørelse har sagt at han ønsker.

Smitt Ingebretsen: Jeg er mest tilbøyelig til å anbefale hr. Friis' forslag. Jeg kan ikke skjønne at det kan gjøre noe fra eller til med hensyn til sakens raskest mulige behandling om vi utsetter denne innstilling, når forholdet er at utenriksministeren kommer midt i uken, og vi alle er på det rene med at noen behandling i Stortinget før utenriksministeren kommer, kan det ikke bli tale om. Det er jo den mulighet tilstede at utenriksministeren, når han kommer, har opplysninger å gi som komiteen kunne ha ønsket å ha før den avga sin innstilling. Når det ikke vil

bli noen unødig forsinkelse av arbeidet, synes jeg derfor det vil være rimelig at man avventer utenriksministerens hjemkomst.

Monsen: Jeg er enig med hr. Friis og hr. Smitt Ingebretsen, og jeg forstod også hr. Utheim slik at han var av den samme mening. Jeg synes ikke det er noen mening i å avgi innstillingen nå, selv om den er formet slik som den etter formannens opplysninger nå er, når vi vet at de samme spørsmål, om Marshall-planen osv., vil bli fremlagt av utenriksministeren om kortere eller lengere tid. Vi må innrømme at vi i dag ikke har materiale til å ta noen diskusjon, selv i lukket møte, om Marshall-planen. Forutsetningen for at det skulle være nødvendig å avgi denne innstillingen nå, måtte være at vi fikk den behandlet i lukket møte. Hvis alt sammen skal utstå til vi får ytterligere opplysninger om Marshall-planen - og det må det vel - er det i grunnen ikke noen mening i å avgi noen innstilling om saken i dag.

Konrad Knudsen: Jeg forstår ikke riktig hva man søker å oppnå ved å få denne sak utsatt. Det som foreligger her i dag, er at vi skal ta standpunkt til det foredrag som utenriksministeren holdt den 28de f.mnd. Det er det som er poenget, ikke å ta standpunkt til Marshall-planen, som hr. Monsen sa, for den vil naturligvis komme i tur og orden. Når utenriksministeren kommer tilbake, vil han naturligvis gi oss en orientering, og det vil kanskje bli tale om å fremme positive forslag i enkelte spørsmål, uten at jeg i dag vet hva det kan være utenom Marshall-planen, for den må naturligvis behandles som en sak for seg. Men i dag er det ikke det som foreligger, nå gjelder det bare en foreløpig uttalelse, og den bør kunne ekspederes fra komiteen uten at vi skal ha en ny uttalelse fra utenriksministeren. Var det meningen at vi skulle avvente hr. Langes tilbakekomst, hvorfor har vi da hatt to møter? Jeg kan ikke skjønne at vi ikke kan ta standpunkt i dag til dette, og se å få saken vekk.

Formannen: Jeg vil si at jeg for mitt vedkommende er fullstendig enig i det hr. Knudsen sa. Det vi behandler her, er utenriksministerens redegjørelse i den form den ble avgitt 28 oktober 1947, og det foreslås altså at den vedlegges protokollen, under forutsetning av at vi senere får en fullstendig redegjørelse både om Marshall-planen og FN's generalforsamling, som utenriksministeren har berørt i sin redegjørelse. Vi skal avgi innstilling på grunnlag av utenriksministerens redegjørelse. Når han har redegjort påny, vil det bli full anledning til å ta standpunkt til det og behandle det tillegg som han måtte komme med. Jeg forstår heller ikke egentlig hva man vinner ved nå å utsette en sak som skulle synes nokså liketil.

Smitt Ingebretsen: Forholdet er jo det at denne innstilling ikke tar standpunkt til utenriksministerens redegjørelse, den er rett og slett en innstilling som sier at vi nå ikke vil ha noen mening om dette, dels fordi situasjonen ennå ikke er modnet til det, og dels fordi vi ikke har det nødvendige materiale til å ta noe standpunkt. At det kan ha noen forferdelig hast med å få uttalt at vi ikke har anledning til å uttale oss om saken, kan jeg ikke skjønne. Det kan godt være at utenriksministeren, når han kommer igjen, kan fremlegge opplysninger som gjør at vi finner det naturlig å måtte ta et standpunkt. Det vil m.a.o. si at vi kan bli nødt til å la denne innstilling ligge inntil det kommer en ny redegjørelse fra utenriksministeren som foranlediger en ny innstilling fra komiteen. Derfor mener jeg at det er like greitt, når situasjonen er slik som den er her - at vi lar vedtagelsen av innstillingen vente de dagene som er igjen. Hvis det var slik at vi måtte vente svært lenge på utenriksministerens tilbakekomst, vel, da fikk man si at vi må avgi denne innstillingen - jeg hadde nær sagt for formelt å ha avsluttet den historien som ble innledet med utenriksministerens første redegjørelse; men når han er på trappene, kan jeg ikke skjønne at det har noen som helst hast å få sagt at vi ikke har noe vi skal ha sagt.

Utheim: Bare en bemerkning til hr. Monsen. Jeg tror han misforsto meg. Jeg gir min tilslutning til det som er uttalt av formannen og hr. Knudsen. Jeg ser denne innstilling, formet slik som den er, som en anmodning til utenriksministeren om så snart som mulig å komme med en ny redegjørelse. Det blir en helt ny sak som må tas opp til realitetsavgjørelse; men jeg vil gjerne ha unnagjort den som foreligger.

Formannen: Det er ørkesløst å fortsette debatten om dette. Jeg må bare få si til hr. Smitt Ingebretsen at det forekommer meg at det første ha sa slog ihjel det annet, det var en beklagelig mangel på logikk i uttalelsen. Jeg er helt ut enig med hr. Utheim. En ny redegjørelse blir i tilfelle en ny sak, som vi da må behandle.

Olaf Christiansen: Den redegjørelse som utenriksministeren ga, var en ufullstendig redegjørelse. Hvis hans tilbakekomst er så nær forestående, og vi vil få en fullstendig redegjørelse, både om Marshall-planen og om FN's generalforsamling før jul, umiddelbart etter at utenriksministeren kommer tilbake, da mener jeg at vi ved å legge denne innstilling til side og venter på utenriksministerens redegjørelse, fremskynder denne. Avgir vi derimot en innstilling nu ut fra den ufullstendige redegjørelse som foreligger, da er det mulighet for at vi kan komme til å vente lengre på den nye redegjørelsen som

er bebudet. Jeg er derfor stemt for at vi venter med å avgi innstilling inntil utenriksministeren kommer tilbake.

Eugen Pettersen: Jeg synes dette høres litt merkelig ut. Først har vi fått en redegjørelse fra utenriksministeren som den utvidede komite skal ta stilling til, og så, på basis av at utenriksministeren har vært ute på et nytt møte, og man har fått en viss tanke i sitt hode om at det nå kommer noe nytt som kan ha forbindelse med denne saken, mener man den bør utsettes.

Vi har fått en redegjørelse som er trykt, og det er den trykte redegjørelse som foreligger her, vi skal ta stilling til. Hva som kommer som nytt, blir ny sak. Jeg er enig i at vi avleverer denne innstillingen slik som den er. Når den nye redegjørelse kommer, får vi ta stilling til den. Det er en ny affære.

Formannen: I anledning av det som hr. Christiansen sa, vil jeg si at på samme måte som hr. Utheim ser jeg denne innstilling som et uttrykk for at vi snarest mulig ønsker å få disse redegjørelsene både om Marshall-planen og om F.N.-generalforsamlingen. Det har også utenriksministeren selv gitt uttrykk for at han ønsker å gi, idet han i sin redegjørelse sier at han senere og så snart som mulig kommer med en fullstendig redegjørelse, og jeg forstod ham slik, og det fremgår også av hans redegjørelse, at han ville den skulle avgis og behandles i et offentlig møte.

Friis: Som det nå ligger an, vil jeg få lov til litt utførligere å redegjøre for hvorfor jeg foreslår at saken blir utsatt. Det er etter min mening en forandret stilling vi står i i dag fra den vi sto i på forrige møte. Det var mitt håp da vi møttes siste gang, at det skulle være mulig å nå til en enstemmig uttalelse om at utenriksministerens redegjørelse skulle vedlegges protokollen. Men stillingen i dag er at det foreligger en stor dissens fra det kommunistiske medlem av komiteen, og det er også skjedd ting i mellomtiden som gjør at jeg synes det er riktig å utsette saken. Jeg vil si at hvis den ikke blir utsatt, kan jeg ikke i dag stemme for en blott og bar innstilling om at redegjøringen vedlegges protokollen. Det er en meget beklagelig situasjon vi er kommet opp i, etter min mening.

Det som er hendt i denne siste uken, er kommet fra forskjellig hold. For det første har en så fremtredende og i utenrikske anliggender så ofte benyttet mann som professor Wilhelm Keilhau i et offentlig foredrag den 20de denne måned i Sosialøkonomisk Samfund åpent erklært at Norge må bestemme seg for en vestlig orientering ut fra den betraktning, at vi i Marshall-planen har bedt om et altfor lite beløp, og at vi må være merksame på at denne planen kommer til å påføre oss visse forpliktelser.

På den annen side ser vi at det fra meget fremtredende utenrikspolitisk sakkyndig hold innenfor arbeiderpartiet

med stor styrke blir krevd at vi ikke bare må holde fast ved, men gå mer aktivt inn for den utenrikspolitiske linje vi hittil har fulgt. "Det bærer mot brudd i ethvert samarbeid mellom "øst" og "vest"", skriver Kontakt i siste nummer redaksjonelt, "hvis ikke begge parter aktivt går imot denne utviklingen, og hvis også ikke vi - den tredje part - aktivt går imot den store verdensopphisselsen."

Om Marshall-planen skriver samme tidsskrift at "mulighetene er store for at amerikanerne vil forlange at et amerikansk samordningsråd skal få anledning til å føre oppsyn med dollarbeløpenes anvendelse."

Stikk imot dette skriver derimot Arbeiderbladets utenriksredaktør i dag:

"Hittil har både regjeringen - og Harriman-komiteen som ga den amerikanske regjeringen en hovedinnstilling om planen - gjort det helt klart at det ikke vil bli stilt noen politiske vilkår for hjelpen."

Så spør jeg: Hvilke materialer har vi i komiteen fått til å gjøre oss opp en personlig begrunnet mening på grunnlag av selvstudium av dokumenter? Vi har ikke fått noe som helst. Vi må ta våre standpunkter ut fra forskjellige avis-korrespondenters inntrykk og redegjørelser i avisene. Det er jo også så at vi vet vi står direkte foran et meget avgjørende møte. Hvordan man er innstilt på det i dag, kan jo være forskjellig. Personlig tror jeg at vi også må være forberedt på gledelige overraskelser i denne verden. Men vi kan ved å vedta en uttalelse i dag komme til å skade istedenfor å gagne vårt land. Jeg legger stor vekt på hva Politikens og Verdens Gangs korrespondent i New York, Tillge-Rasmussen, skriver i sine korrespondanser. Jeg har fulgt ham og har inntrykk av at han er en pålitelig mann. Han skriver i sin siste korrespondanse at

"motsetningen mellom Amerika og Sovjetsamveldet er skapt av den nåværende nødssituasjon" og at "den behøver ikke å bestå på lenger sikt."

Og stikk i strid med den oppfatning som kommer til uttrykk i det kommunistiske dissensforslaget her i dag, skriver han:

"De vesteuropeiske land har ikke lukket seg ute fra handel og et stadig økt varebytte med Østeuropa og Russland. De har utarbeidet en plan som tvert imot regner med at samhandelen vil vokse. Den hjelp de søker til gjenreise, kan indirekte komme også de østeuropeiske land til gode. Dette er anerkjent av de nitten personer som med Harriman som formann har utarbeidet gjenreisningsplanen over Marshalls ide."

Er dette riktig, er det meget gledelig, men vi har ikke muligheter for personlig å gjøre oss opp en mening om saken. Derfor, slik som saken foreligger, med en kommunistisk dissens her som jeg ikke ønsker - like så litt som jeg ønsker det om noen dissens fra noe annet parti - skal neglisjeres og ikke bli gjenstand for drøftelse, så

kan jeg ikke i dag uten videre stemme for en slik ren oversendelsesinnstilling som den formannen foreslår. Jeg må igjen be om at saken blir utsatt til utenriksministeren kommer tilbake, og vi kan få mer konkrete opplysninger om hvordan hele dette sakskompleks foreligger i dag.

Konrad Knudsen: Det ser ut for meg som man forsøker å komplisere denne sak ganske unødig. Det er ikke spørsmål for oss her i dag, da vi skal behandle utenriksminister Langes foredrag av 28de forrige måned, om hva professor Keilhau mener om nødvendigheten av at Norge vender seg sterkere mot Vest-Europa, det er ikke spørsmål om hva man mener i korrespondanser til "Verdens Gang" om Marshall-planen og mulighetene for at Øst og Vest kan møtes igjen, eller om hva Arbeiderbladet har uttalt om Marshall-planen, og hva andre måtte ha uttalt om den. Marshall-planen foreligger ikke i dag gjennom det foredrag utenriksminister Lange holdt. Han sluttet selv med å si, at det vi ser borte i New York er en ouverture, det er et propagandaapparat satt i scene av to stormakter, en forløper for Londonmøtet av utenriksministrene, og, sa han, situasjonen vil sannsynligvis bli klarere når utenriksministermøtet i London har vært holdt, og da tør det bli spørsmål for oss om å se nærmere på vår utenrikspolitikk. Det var konklusjonen. Vi har sannsynligvis to eller i høyden tre uker igjen av denne sesjon. Utenriksministeren kommer kanskje om en ukes tid - jeg vet det ikke. Så vil han rulle opp endel ting fra Generalforsamlingen. Regjeringen vil visstnok ta et standpunkt til Marshall-planen og foreslå for Stortinget å følge Marshall-planen eller å avslå den. Vi kan være ganske sikre på at saken vil komme fra regjeringshold. Men skal vi da vente på både at dette kan komme fra Regjeringen, og vente til utenriksministermøtet i London som skal klarne situasjonen, har vært holdt, før vi tar et standpunkt i vår komite og innbyr Stortinget til å ta et standpunkt til den enkle redegjørelse som er å betrakte som en foreløpig redegjørelse, hvor der ikke tas standpunkter til noen kant? Det er jo det enkle forhold. Da kan man komme til å vente til ut i mars-april måned, for sannsynligvis vil vi ikke få disse ting før langt ut på det nye år. Komiteen kan få en redegjørelse igjen om forhandlingene i New York, men vi vil ikke komme frem til en positiv stillingtagen på en god tid, og ikke nå før Stortinget går fra hverandre. Skal vi da utsette dette til 11. januar, til vi møtes igjen? Jeg synes ikke der er noen grunn til det. Vi avgir innstilling, og så kommer utenriksministeren tilbake og vi får alle disse problemer opp til konkret drøftelse. Det er mitt syn på saken.

Smitt Ingebretsen: Jeg vil bare ganske kort si til formannen, at jeg synes at det ulogiske i denne sak er at det skal haste så svært med å få avgitt en innstilling som alle synes å være på det rene med at der ikke er

forutsetninger for å behandle i Stortinget før utenriksministeren er kommet tilbake.

Natvig Pedersen: Jeg vil bare ganske kort si at slik som denne utgreiing fra utenriksministeren foreligger, kunne vi ha sagt i dag, at det som foreligger her - og med tanke på at der kommer noe mer - gjør at denne redegjørelse kan vedlegges protokollen. Det ville kanskje være upraktisk hvis vi på grunnlag av en slik uttalelse skulle få et langt prinsipielt ordskifte i Stortinget om det, når vi likevel er innstillet på en ny behandling av disse spørsmål når det foreligger fullstendige opplysninger. For min del kunne jeg som sagt godt tiltre den innstilling som foreligger, og si at vi kan ekspedere den i dag, men når der er flere medlemmer av komiteen som innstendig ber om en utsettelse, synes jeg det er vanskelig å motsette seg det.

Formannen: Min konklusjon var den samme som hr. Natvig Pedersens, slik som saken nå foreligger, da noen ønsker og ber om utsettelse. I komiteen har det alltid vært regelen, at ingen har presset sitt standpunkt fram. Vi har søkt å komme fram til en minnelig og rimelig fremgangsmåte. Jeg vil allikevel si til hr. Smitt Ingebretsen, at det er helt feilaktig når han sier at det ikke er grunnlag for behandling av redegjørelsen. Grunnlaget er redegjørelsen selv som den foreligger. Vi har tatt det forbehold at vi tar ikke noe standpunkt, vi behandler ikke sakene, hverken Marshall-planen eller De Forente Nasjoners generalforsamling, før det foreligger fullstendige redegjørelser. Det har sikkert heller ikke vært utenriksministerens mening eller Regjeringens mening, når det gjelder Marshall-planen, å gi opplegg til en debatt om spørsmålet om vår politiske linje, men å gi en orientering til Stortinget. Jeg vet ikke om det alltid har vært praksis i Stortinget at slike redegjørelser oversendes en komite til avgivelse av innstilling. Når man har fått en alminnelig redegjørelse av utenriksministeren til orientering for Stortinget, har man som regel utsatt saken til et senere møte, og hvis det da var noen som hadde noe å si, fikk de anledning til å gjøre det på neste møte, og i tilfelle fremsette forslag. Vi har gått fram mer høytidelig ved at man formelt sender saken til denne komite, som skal sitte og behandle den nøye og avgi formell innstilling. Jeg synes - når man vet og har for øye at det her gjelder en orientering - at det er en god skikk og en god regel å ta orienteringen til etterretning, slik som man vanligvis gjør. Men når det blir spørsmål om hele vår politikk, når Marshall-planen, når De Forente Nasjoner skal behandles, må vi ha den fullstendige redegjørelse foran oss.

Jeg tenkte at vi kanskje - det er ingenting her som haster selvfølgelig, men jeg trodde det ville lette behandlingen senere - kunne gjøre oss ferdig med utenriksministerens hemmelige redegjørelse og få den

behandlet i Stortinget som hemmelig sak - for så kanskje heller å se fremover til vi får en offentlig behandling av denne sak og ikke påny forlange av utenriksministeren en ny hemmelig melding i tillegg til denne, hvorved vi vil få to hemmelige meldinger fra utenriksministeren, som da må til et hemmelig møte i Stortinget, og så igjen en offentlig redegjørelse, som vi da skal behandle i et offentlig møte. Det hensyn har jeg i grunnen tatt noe i betraktning.

Men, som jeg sa, jeg har ingenting imot at vi utsetter saken. Det må da bli at vi utsetter denne sak til vi har fått en ny redegjørelse fra utenriksministeren, og denne måtte da komme enten i et hemmelig møte i Stortinget eller her i komiteen. Det fikk man da i tilfelle konferere med utenriksministeren om. For så vidt skulle den logiske konsekvens da være, at man nå utsetter saken inntil videre, til utenriksministeren kommer, og jeg kan få konferert med ham om mulighetene for enten å få en tilleggsorientering her eller at Stortinget i et hemmelig møte får en tilleggsorientering.

Smitt Ingebretsen: Jeg er helt enig i det siste formannen sa. Jeg mener ikke at utsettelsen bør ha den form at saken utstår, inntil der foreligger en ny redegjørelse, men at den utsettes til utenriksministeren er kommet, så formannen, og i tilfelle komiteen, kan få snakke med ham før innstilling avgis.

Formannen: Jeg går ut fra at ingen nå vil motsette seg at vi utsetter saken til utenriksministeren kommer. Det er da i grunnen to spilte møter vi har hatt. Men de kan kanskje allikevel ha vært nyttige. Jeg forstod komiteens medlemmer slik forrige gang, at man var klar til å avgi en innstilling, slik som nevnt av meg, og jeg kan ikke se at saken er kommet i noen ny stilling. Men jeg har ikke noe imot at vi nå utsetter saken til utenriksministeren kommer.

Møtet hevet kl. 11.40.